

van de doodstraf op feiten, in dien tijd begaan. Mocht ook bij den rechter die stemming opkomen, dan heeft dit derhalve ten gevolge, dat de misdadigers naar verschillenden maatstaf worden berecht, naar gelang de berechting van een zaak terstond of zeer spoedig na het gepleegde feit geschiedt dan wel jaren later. Het valt niet te loochenen, dat een dergelijke wijziging van de stemming bij den rechter waarneembaar is, niet alleen ten opzichte van de toepassing van de doodstraf, doch ook ten aanzien van andere straffen. De leden, hier aan het woord, achtten dit bovendien tot op zekere hoogte in overeenstemming met de beginselen, in ons Wetboek van Strafrecht neergelegd, welk wetboek de verjaring van het recht tot strafvordering kent. Die wijziging van stemming is een overgang daarheen.

Deze leden betreurden de verwerping van het amendement-Donker. Zonder de redactie er van in alle opzichten voor hun rekening te willen nemen, waren zij toch van mening, dat daarin zekere beperking van de toepassing van de doodstraf was gelegen, welke in overeenstemming is met de beginselen van ons Strafwetboek. Zij erkenden, dat de beperking, thans in het Wetboek van Militair Strafrecht neergelegd — dat de veiligheid van den staat de toepassing moet eisen —, te streng is; het amendement-Donker had die toepassing dan ook willen verruimen. Mitsdien zouden zij er de voorkeur aan hebben gegeven, zo de bepaling, hier in het geding, aldus was geredigeerd, dat het vergeldingselement er minder scherp in tot uitdrukking was gekomen. Naar de hier aan het woord zijnde leden constateerden, is in de Memorie van Toelichting onvoldoende gemotiveerd, dat op de oorlogsmisdadigers en de politieke delinquenten niet de beginselen kunnen worden toegepast, waarvan de moderne strafrechtspleging is doortrokken. Was daarvan wél een deugdelijke motivering gegeven, dan ware er voor hen wellicht reden tot nadere overweging van deze aangelegenheid geweest. Met het denkbeeld van de doodstraf als vergeldingsmaatregel konden zij zich echter niet verenigen. Voor het overige stemden zij in met de wijziging, welke van regeringswege in het wetsontwerp was aangebracht en er toe strekt, bij een veroordeling tot de doodstraf eenstemmigheid te eisen. Geen rechter behoort zich huns inziens aan de verantwoordelijkheid hiervoor te onttrekken; het bezwaar, dat één principiële tegenstander van de doodstraf in een rechterlijk college, als in dit wetsontwerp wordt bedoeld, de toepassing daarvan onmogelijk zou kunnen maken, konden zij niet aanvaarden. Voor een principiële tegenstander van die straf is naar hun gevoelen in zulk een college geen plaats.

De leden, hier aan het woord, achtten de omschrijving van hulpverlening aan den vijand in de voorgestelde artikelen 102 e.v. van het Strafwetboek te ruim, vooral nu, blijkens blz. 19 der Memorie van Antwoord, naar de mening der Regering daaronder moet worden begrepen het aanvaarden van het burgemeestersambt in een kleine gemeente. Naar het gevoelen van deze leden moeten dergelijke handelingen veeleer worden beschouwd als tribunaalzaken, welke te recht buiten dit wetsontwerp zijn gehouden.

Zij beaamden, dat de term „schending van de wetten en gebruiken van den oorlog”, in artikel I (artikel 8) van het wetsontwerp neergelegd, vaag is. Daardoor zal ook de al of niet strafbaarheid van het doodschieten van gijzelaars niet worden uitgemaakt. Hieraan is echter niet te ontkomen. De bedoelde bepalingen — ook die, neergelegd in het Landoorlogreglement — hebben nu eenmaal vaak een vage redactie. Daarom hadden de hier aan het woord zijnde leden tegen de opneming van een bepaling, als hier is voorgesteld, dan ook geen bezwaar.

Enkele leden sloten zich aan bij de beschouwingen van het lid der Tweede Kamer den heer Stokvis. (Vgl. *Handelingen*, zitting 1951—1952, blzz. 2248—2250.) Zij behielden zich voor, bij de openbare beraadslaging over dit wetsontwerp daarop nader terug te komen.

Verscheidene leden hadden met grote belangstelling kennis genomen van een artikel van Dr L. M. Rollin Couquerque, getiteld: „Wetsontwerp Oorlogsstrafrecht” (vgl. „Militair rechtelijk Tijdschrift”, deel XLIV, jaargang 1951, blzz. 521—541). Met voldoening stelden zij vast, dat de algemene beschouwingen, in dit artikel geleverd, in menig opzicht overeenkomen met het regeringsstandpunt, en wel voornamelijk daar, waar de nadruk wordt gelegd op het internationale karakter van het oorlogsstrafrecht. Wat de opmerkingen van den schrijver over de onderscheidene artikelen van het wetsontwerp betreft, spraken zij de hoop uit, dat de Regering daarmee rekening zou houden, wanneer te zijner tijd het oorlogsstrafrecht opnieuw aan een herziening zou worden onderworpen.

Aldus vastgesteld den 5den Juni 1952.

WITTEMAN
SCHIPPER
VAN LIESHOUT
MOLENAAR.

2258

100 154 a

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over het ontwerp van wet houdende vaststelling van Wet Oorlogsstrafrecht alsmede van enige daarmee verband houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Militair Strafrecht en de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Nadat het Voorlopig Verslag der Commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

De ondergetekenden hebben met erkentelijkheid vernomen, dat vele leden de indiening van het onderhavige wetsontwerp toejuichten en dat het door de ondergetekenden ingenomen standpunt, dat zoveel mogelijk moet worden voorkomen, dat in geval van oorlog strafbepalingen met terugwerkende kracht moeten worden uitgevaardigd, door deze leden wordt gedeeld. Met de aan het woord zijnde leden achten de ondergetekenden het van belang, dat thans in de wet althans een aantal normen te vinden is, waaraan de Nederlander zich in geval van oorlog en bezetting te houden heeft.

Terecht wordt door de aan het woord zijnde leden opgemerkt, dat het noodzakelijk was het ontwerp eerst ten tijde van de beëindiging van de bijzondere rechtspleging in te dienen. Pas op dat moment kon van de voor- en nadelen, die de noodregeling had medeggebracht, een balans worden opgemaakt. De inhoud van het ontwerp is bovendien zo gewichtig en technisch zo ingewikkeld, dat de voorbereiding in de Commissie-Donner ongeveer anderhalf jaar tijd heeft gevraagd.

Het verheugt de ondergetekenden, dat de belangrijke en ingrijpende bepalingen, die dit wetsontwerp bevat, aanleiding gegeven hebben tot principiële beschouwingen bij het overleg met de Tweede Kamer. Van hun waardering voor de arbeid der Commissie-Donner hebben zij reeds in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer blijk gegeven. Zij willen deze betuiging van erkentelijkheid op deze plaats gaarne herhalen.

De ondergetekenden erkennen de juistheid van de opmerking van de aan het woord zijnde leden, dat de ontworpen regeling ingewikkeld is.

Zij is dit echter, omdat de materie, welke zij behandelt, ingrijpt in een vrij groot aantal regelingen o.m. het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Militair Strafrecht en de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Zoals de ondergetekenden reeds bij de behandeling in de Tweede Kamer in de Memorie van Antwoord hebben tot uiting gebracht is het ook bij het volgen van een andere systematiek naar hun mening niet mogelijk tot een minder gecompliceerde regeling te komen. Daar in het bijzonder door de ontwikkeling der internationale verhoudingen een herziening van ons militair strafrecht in internationaal verband niet is uitgesloten, scheen het de ondergetekenden niet wenselijk naar aanleiding van het onderhavige ontwerp naar een principiële verandering van het systeem van ons militaire strafrecht te streven. Dit zou bovendien een belangrijke vertraging van de indiening van het ontwerp ten gevolge hebben gehad.

De ondergetekenden begrijpen, dat de verwijzing in artikel 8 naar de wetten en gebruiken van de oorlog, zonder dat deze wetten en gebruiken nader worden aangeduid, een zekere huivering bij de aan het woord zijnde leden heeft doen ontstaan. In het algemeen toch pleegt de strafwetgever de elementen van de strafbare feiten te omschrijven. Op het stuk van oorlogsmisdrijven was dit niet mogelijk. Het internationale strafrecht is, mede door de aandacht, die daaraan in internationaal verband gewijd wordt, nog zozeer in ontwikkeling, dat het bepaaldelijk onjuist zou zijn een gedetailleerde omschrijving van oorlogsmisdrijven op te nemen. Deze omschrijvingen zouden immers, naar zich laat aanzien, binnen korte tijd als verouderd moeten worden aangemerkt, terwijl het onmogelijk is een volledige inventaris van oorlogsmisdrijven op te stellen. Gelijk in de Memorie van Toelichting is uiteengezet, zou het stellen van de eis van opzet medebrengen, dat bewezen moest worden, dat de dader de geschonden norm van oorlogsrecht kende. Afgezien van de bewijsmoeilijkheden, die dit zou opleveren, zou het tot onbillijkheden leiden in gevallen, waarin dit bewijs niet geleverd werd, maar waarin zou komen vast

Vaststelling van de Wet Oorlogsstrafrecht alsmede van enige daarmee verband houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, enz.

te staan, dat het niet kennen en niet opvolgen van de geschonden norm te wijten zou zijn aan grove onverschilligheid. Terecht wordt door de aan het woord zijnde leden opgemerkt, dat steeds het bewijs van grove schuld bij de dader noodzakelijk zal zijn.

De ondergetekenden delen de opvatting van de aan het woord zijnde leden, dat het ook noodzakelijk is, dat aan de burgers voorlichting wordt verschaft aangaande de kennis van de wetten en gebruiken van de oorlog en de daaruit voor hen voortvloeiende rechten en verplichtingen.

De Conventies van Genève, waarover in de Memorie van Toelichting wordt gesproken, bevatten het overgrote deel van het oorlogsrecht, dat voor de burgers van belang is. Deze conventies bevatten de verplichting voor de toetredende Staten om haar inhoud op zo ruim mogelijke schaal onder de bevolking te verspreiden en de bestudering daarvan zo mogelijk ook in het programma van de burgerlijke opleiding op te nemen.

De Regering zal zich nog nader beraden over de wijze, waarop aan deze verdragsbepaling uitvoering kan worden gegeven.

In artikel 1, onder 2, van het Besluit Buitengewoon Strafrecht werd de op bepaalde delicten gestelde straf verhoogd, indien deze delicten waren gepleegd hetzij met gebruikmaking, hetzij van macht, gelegenheid of middel, de dader door de vijand geboden, hetzij hem geboden door het feit der vijandelijke bezetting. De ondergetekenden zijn van oordeel, dat deze bepaling vereenvoudigd kan worden door de strafmaat te verhogen van alle delicten, gepleegd met gebruikmaking van macht, gelegenheid of middel, door de vijand geboden. Zij hebben dienovereenkomstig artikel 6 voorgesteld. Zou men ook gebruikmaking van het feit ener vijandelijke bezetting tot strafverzwaring omstandigheden stempelen, dan zou, gelijk in de Memorie van Toelichting is uiteengezet, artikel 6 een te ruime toepassing krijgen.

Het verheugt de ondergetekende, dat de hier aan het woord zijnde leden na afweging van de voor- en nadelen van het vereiste, dat de doodstraf slechts kan worden opgelegd, wanneer de rechter meent, dat de veiligheid van de Staat of van de maatschappij zulks eist, zich met het in het ontwerp ingenomen standpunt konden verenigen. Toepassing van de doodstraf geschiedt niet uitsluitend terwille van een adaequate vergelding, noch uitsluitend terwille van de speciale of algemene preventie. Een complex van motieven, waarbij ieder der genoemde redenen een zeker gewicht in de schaal legt, heeft de ondergetekenden er toe geleid het thans in de artikelen 9 en 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht vervatte vereiste te doen vervallen.

De ondergetekenden begrijpen, dat sommige leden op bepaalde punten door het wetsontwerp niet voldaan zijn. Dat zij zich in het algemeen met de inhoud konden verenigen, stemt de ondergetekenden tot vreugde.

In het bijzonder geeft het probleem van de doodstraf de hier aan het woord zijnde leden aanleiding tot opmerkingen. Met de ondergetekenden erkennen zij, dat in tijd van oorlog de doodstraf niet kan worden gemist, doch dat er geen grond bestaat deze straf in het commune strafrecht in te voeren. Hun bezwaar richt zich tegen het feit, dat in het ontwerp de thans in artikel 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht geformuleerde beperking, dat de doodstraf slechts mag worden opgelegd, indien de veiligheid van de Staat zulks eist, is vervallen. Zij zien in deze wijziging er een van principiële aard. De ondergetekenden erkennen, dat de voorgestelde wijziging belangrijke gevolgen heeft. Zij is echter niet ingegeven door overwegingen van principiële aard, doch om praktische reden. Voor het eerst wordt in het onderhavige ontwerp het strafrechtelijk gevolg van handelingen tijdens een bezetting geregeld. Zou men artikel 45 in zijn huidige redactie handhaven, dan zou met recht betwijfeld kunnen worden, of oplegging van de doodstraf na afloop van een oorlog voor feiten, tijdens een bezetting begaan, wel mogelijk zou zijn, aangezien niet te verwachten is, dat de rechter in dat geval gemakkelijk tot het oordeel zou kunnen komen, dat de veiligheid van de Staat alsnog de toepassing van de doodstraf eist.

De ondergetekenden achten het dan ook aan gerechte twijfel onderhevig, of de rechter na de oorlog de doodstraf zou hebben opgelegd, indien de beperking, in de artikelen 9 en 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht gesteld, voor de toepassing van het Besluit Buitengewoon Strafrecht niet bij de artikelen 5, eerste lid, en 11, tweede lid, van dat besluit buiten werking zou zijn gesteld.

Uit het feit, dat de toepassing van de doodstraf in de eerste jaren na de oorlog overeenkwam met het rechtsgevoel van de bevolking, mag men concluderen, dat de handhaving van deze straf in het onderhavige ontwerp niet tegen dit rechtsgevoel indruist. De tegenzin tegen de toepassing van de doodstraf in de laatste tijd mag dan ook niet verklaard worden uit bezwaren bij de bevolking tegen de doodstraf, opgelegd in geval van misdrijven, tijdens de bezetting gepleegd, in het algemeen, maar uit de begrijpelijke overweging, dat het lang

moeten wachten op toepassing van deze straf voor de betrokkenen een niet bedoelde strafverzwaring medebrengt.

Het amendement-Donker verruimde enigszins de beperkingen, door de artikelen 9 en 45 aan de oplegging van de doodstraf gesteld. Niet alleen wanneer de veiligheid van de Staat zulks eiste, maar ook, wanneer de veiligheid van de maatschappij in het geding was, zou volgens dit amendement de doodstraf kunnen worden opgelegd. De ondergetekenden zijn van oordeel, dat de hier voorgestelde verruiming niet ver genoeg gaat. In wezen verandert het amendement immers niet veel aan de bestaande bepalingen. Men kan immers evenmin overtuigend aantonen, dat het belang van de maatschappij, zelfs als men dit woord ruim en in de zin van samenleving opvat, na afloop van een oorlog toepassing van de doodstraf eist, als zulks ten aanzien van de veiligheid van de Staat mogelijk is. Het is, gelijk in de Memorie van Toelichting is uiteengezet, de bedoeling van de ondergetekenden geweest om door de wijziging van de artikelen 9 en 45 ook na afloop van een oorlog oplegging van de doodstraf overeenkomstig het ook door de hier aan het woord zijnde leden erkende rechtsbewustzijn van de bevolking mogelijk te maken. Dat daarbij niet uitsluitend de gedachte van de doodstraf als vergeldingsmaatregel heeft voorgezet, hebben de ondergetekenden hierboven en in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer reeds uiteengezet. Dat intussen oplegging van de doodstraf niet lichtvaardig mag geschieden, is ook de mening van de Regering. Uit dien hoofde is bij de Derde Nota van Wijzigingen voorgesteld, dat de doodstraf niet wordt opgelegd dan met eenparigheid van stemmen. Deze bepaling gaat verder dan die van artikel 5, lid 2, van het Besluit Buitengewoon Strafrecht, waarin slechts vereist wordt, dat met eenparigheid van stemmen het misdrijf bewezen en verdachte deswege strafbaar geacht moet zijn. Omtrent de strafmaat wordt in die bepaling geen eenparigheid van stemmen vereist. In de thans in het ontwerp opgenomen redactie van de artikelen 9 en 45 is zulks echter wel het geval.

Met de aan het woord zijnde leden achten de ondergetekenden de redactie van artikel 102 van het Wetboek van Strafrecht zeer ruim. Overigens is deze redactie niet nieuw, doch is zij overgenomen van de geldende bepaling. Juist omdat in de praktijk gebleken is, dat artikel 102 zeer ruim is en een begrenzing daarvan niet is te vinden, is als tegenwicht het nieuwe artikel 103a voorgesteld. Naar het gevoelen van de ondergetekenden wordt op die wijze een redelijke afgrenzing bereikt tussen strafbare en niet strafbare hulpverlening. Het komt de ondergetekenden voor, dat het strafrecht binnen zijn eigen stelsel een afpaling moet geven van hetgeen wel en niet strafbaar is, zoals de voorgestelde artikelen 102 en 103a in onderling verband doen, doch dat het strafrecht niet mag speculeren op een later te maken regeling van de aard van het Tribunaalbesluit, omtrent de inhoud waarvan op dit moment nog niets te voorspellen valt.

Het is niet mogelijk uit artikel 8 te lezen, wat nu precies de wetten en gebruiken van de oorlog zijn. De vraag, of het doodschieten van gijzelaars al dan niet in strijd met die wetten en gebruiken is, wordt door het artikel niet opgelost. Het verheugt de ondergetekenden, dat de hier aan het woord zijnde leden met hen van oordeel zijn, dat oplossing van deze vragen van volkenrechtelijke aard niet door Nederlandse wetgevers kan geschieden. De Nederlandse rechtsontwikkeling zal zich te dezen aan de internationale evolutie van het oorlogsrecht hebben te conformeren. Dit beginsel vindt in het eerste lid van artikel 8 zijn uitdrukking.

Het door verscheidene leden geciteerde artikel van dr Rollin Couquerre is de ondergetekenden bekend. Het komt de ondergetekenden voor, dat het niet juist zou zijn, zoals de schrijver voorstelt, eenzijdig bepalingen ter bescherming van bondgenoten in de Nederlandse wetgeving op te nemen. Zowel het N.A.T.O.-statusverdrag als het tractaat betreffende het Europese leger bevatten daartoe bepalingen.

De Minister van Justitie,
H. MULDERIJE.

De Minister van Oorlog,
C. STAF.

De Minister van Marine,
C. STAF.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld den 18den Juni 1952.

WITTEMAN
SCHIPPER

VAN LIESHOUT
MOLENAAR.